

POKRIĆE PO OSNOVU UGOVORA O OSIGURANJU PREKIDA RADA TOKOM PANDEMIJE KOVIDA 19

Sažetak

Tokom prošle i ove godine i fizička i pravna lica su pokušavala da bar delimično nadoknade pretrpljene ekonomske posledice nastale uvođenjem brojnih mera u cilju sprečavanja virusa aktiviranjem svojih zaključenih ugovora o osiguranju. Međutim, osiguravači, suočeni sa brojnim zahtevima, a često i bez podrške reosiguravača nevoljnih da reosiguraju rizike tokom pandemije, često su odbijali zahteve svojih osiguranika. Autorka analizira sudbinu ugovora o osiguranju prekida rada pred nacionalnim sudovima Nemačke, Francuske i Velike Britanije. Sudije su u ovim slučajevima pred sobom imale brojne argumente osiguravača u pogledu isključenja rizika, nepostojanje materijalne štete kao osnovnog uslova prestacije osiguravača. Ipak, sudije su, bar u prvom stepenu, u ovim zemljama u nekoliko slučajeva usvojile zahteve osiguranika, što je doprinelo i promeni odnosa osiguravača prema zahtevima ostalih osiguranika. Kako je autorka ustanovila, u najvećem broju slučajeva je do ovakvih ishoda došlo usled nedovoljno preciznih odredaba ugovora o osiguranju, čime se još jednom potvrđuje značaj preciznog formulisanja prava i obaveza svih ugovornih strana.

Ključne reči: pandemija, prekid rada, materijalna šteta, isključenja obaveze osiguravača, naredbe vlasti.

1. UVOD

Pored velikih posledica po lične živote, aktuelna pandemija uzrokovana virusom kovid 19 dovela je i do brojnih ekonomskih posledica velikih razmera. Usled različitih ograničenja koja su vlade donosile i proglašavale u cilju ograničavanja daljeg širenja virusa, došlo je do obustave putovanja i ograničenog rada brojnih turističkih i ugostiteljskih objekata, što je onemogućilo funkcionisanje lanca snabdevanja i ostvarivanje daljih poslovnih transakcija. Reč je o posledicama po sve segmente privredne delatnosti, što je većina svetske populacije osetila i na svojoj koži.¹ Razumljivo, brojna pravna i fizička lica posegla su za različitim pokrićima iz

* Naučni saradnik u Institutu za uporedno pravo, e-mail: m.glintic@iup.rs

¹ Prema nekim proračunima, samo u SAD su mala privredna društva izgubila između 255 milijardi i 431 milijarde dolara. U Nemačkoj se procenjuje da će u toj zemlji gubici na tržištu osiguranja biti oko 1,25 i 1,75 milijardi dolara. Vid.: C. French, "COVID-19 Business Interruption Insurance Losses: The Case For and Against Coverage", *Connecticut Insurance Law Journal*, No. 1/2020, 1. Takođe, <https://www.intelligentinsurer.com/news/hannover-unit-e-s-ruck-backs-bavarian-model-to-settle-disputed-covid-claims-23820>, 24. 1. 2020.

ugovora o osiguranju kako bi, bar delimično, nadoknadila troškove i gubitke koje su pretrpela.²

Pred osiguravačima je već veliki broj zahteva za naplatu osiguranih svota po osnovu različitih ugovora o osiguranju, a s obzirom na okolnosti, takvih zahteva će tek biti. U nekoliko evropskih i američkih država, u stručnoj javnosti, ali i pred sudovima, pokrenuta je rasprava o obavezi osiguravača po osnovu ugovora o osiguranju prekida rada, kada je za osiguranika došlo do prekida poslovanja, posredno ili neposredno, usled pandemije izazvane virusom kovid 19.³ Osiguravači iz različitih država zauzeli su stav da ovim osiguranjem nije pokriven prekid poslovanja usled pandemije, što su, između ostalog, pravdali time da bi za sektor osiguranja nastale razarajuće ekonomske posledice.⁴ Naime, pored obaveza po osnovu ugovora o osiguranju, zbog pandemije su i za osiguravače nastale posledice usled restriktivnih mera, povremenog nedostatka osoblja i sl.⁵ Potom, manje je premija za određena osiguranja, kao što su putna osiguranja, osiguranja za slučaj otkazivanja određenih događaja i sl., a ne treba zanemariti ni nevoljnost reosiguravača da zaključe ugovor o reosiguranju u uslovima pandemije.⁶ Sve te okolnosti zahtevaju da se u sektoru osiguranja sprovedu aranžmani za kontinuitet poslovanja kako bi se osigurala njihova sposobnost da održe osnovne operacije.

Jedan od osnovnih utisaka koji se u ovom trenutku stiže jeste da će odgovor na pitanje da li ugovor o osiguranju prekida rada pruža pokriće kada do prekida rada dođe usled pandemije zavisiti od načina na koji je osigurani rizik u polisi određen, što će se u budućnosti zasigurno menjati s obzirom na stalnu promenu okolnosti tokom pandemije. Stoga smo ubeđeni da i rezultati istraživanja predstavljeni u ovom radu mogu pomoći obema ugovornim stranama prilikom ostvarivanja svojih prava i ispunjavanja svojih obaveza iz ugovora o osiguranju.

² Za pojedince, s jedne strane, to su troškovi nastali za zdravstvenu negu, gubitak primanja jer su bili bolesni ili je njihovo radno mesto bilo zatvoreno, kao i troškovi, primera radi, za putovanja, a koja nisu bila povratna. S druge strane, za privredna društva je šteta nastajala usled smanjenog obima prodaje, ograničenja da izvrše svoje ugovorne obaveze ili usled otkazivanja od njihovih saugovarača. Tu je potom i pitanje odgovornosti prema zaposlenima, potrošačima, snabdevačima u slučaju da nisu preduzeli odgovarajuće mere kao reakciju na pandemiju. Za pregled vidova štete koje mogu nastati po imovinu privrednih društava, vid.: HDI Global SE, Coronavirus – Growing Economic Risk, Hannover 2020, tekst dostupan na: https://www.hdi.global/globalassets/downloads/DE_de/HDI_HB_Corona_EN_200409.pdf, 23. 1. 2021.

³ Broj podnetih tužbi protiv osiguravača iz ugovora o osiguranju u slučaju prekida rada je do 15. septembra 2020. godine u SAD bio oko hiljadu. C. French, "Forum Shopping Covid-19 Business Interruption Insurance Claims", *University of Illinois Law Review Online*, vol. 2020, 188.

⁴ Prema podacima koje su izneli američki osiguravači, imovinski osiguravači mesečno skupe na osnovu uplate premija oko 6 milijardi dolara, što znači da bi nastupio bankrot po njih ako bi isplatili sve podnete zahteve. Tako i J. Jacobs, "Arts Groups Fight Their Insurers Over Coverage on Virus Losses", *New York Times*, tekst dostupan na: <https://www.nytimes.com/2020/05/05/arts/insurance-claims-coronavirus-arts.html>, 20. 11. 2020.

⁵ Preliminarna istraživanja pokazuju da će najveći udar na solventnost doživeti osiguravači iz oblasti životnog osiguranja, kao i osiguravači koji nude proizvode osiguranja sa povratnim garancijama. Vid. detaljnije: OECD, *Initial Assessment of Insurance Coverage and Gaps for Tackling COVID-19 Impacts*, 2020, 1.

⁶ Sve su to razlozi koji su, primera radi, doveli do toga da organizatori Vimblodona ne mogu ponovo da zaključe ugovor o osiguranju prekida poslovanja, jer su prethodne godine naplatili veliki iznos od osiguravača po osnovu ovog osiguranja. U 2021. godini osiguranici su povukli i svoje ponude za organizatore Vimblodona. Vest nađena na <https://sveonovcu.rs/wibleton-vice-ne-moze-osigurati-prekid-poslovanja-uzrokovan-pandemijom/>, 22. 1. 2021.

2. OSNOVNE KARAKTERISTIKE OSIGURANJA OD PREKIDA RADA

Na kraju 18. i početkom 19. veka, kada dolazi do velikog porasta produktivnosti usled industrijske revolucije, rizici u vezi sa poslovanjem su porasli. Tradicionalna imovinska osiguranja nisu mogla da pokriju indirektne gubitke profita koji su nastali usled različitih okolnosti. Došlo je vreme za razvoj polisa koje će pružati naknadu gubitaka na dnevnom nivou, što je zapravo bio prototip modernog osiguranja prekida rada.⁷ Osnovna ideja je bila da se osiguranik obezbedi od štete koja može nastati usled prekida u normalnom korišćenju osigurane imovine usled ostvarenja osiguranog rizika. Ovaj princip je i kasnije zadržan, a zahteva nastanak konkretne imovinske štete da bi osiguravač bio u obavezi da izvrši svoju obavezu.

Privredna društva koja su se suočila sa prekidom rada usled smetnji u funkcionisanju lanca snabdevanja, manjom prodajom ili proizvodnjom usled obaveznih ili dobrovoljnih zatvaranja podstaknutih pandemijom, svakako da očekuju da nađu pokriće za nastale gubitke, bilo po osnovu ugovora o odštetnim osiguranjima, bilo po osnovu ugovora o osiguranju od prekida rada.⁸ Osnovne vrste ovog osiguranja su osiguranja koja nastanak materijalne štete vezuju za određeni konkretan događaj (kao što je, na primer, požar), kao i osiguranja od prekida rada usled materijalne štete na zgradi ili imovini trećeg lica usled osigurane opasnosti, a što utiče na odvijanje poslovanja osiguranog privrednog društva, jer zavisi od poslovanja trećeg lica (primera radi, treće lice osiguranika snabdeva sirovinama).⁹ Veoma retko se u uporednom zakonodavstvu sreće i treća vrsta ovog osiguranja, koja obavezu osiguravača vezuje za kakvu naredbu vlasti zbog koje dolazi do prekida rada.¹⁰ Na osnovu polisom predviđenih okolnosti, osiguranik će ostvariti pravo na naknadu izgubljene zarade i dodatnih troškova, koji su nastali usled prekida rada, a obračunati na osnovu toga kolika bi zarada bila ostvarena da nije došlo do prekida poslovanja.¹¹

S obzirom na to da osiguranje od prekida rada predstavlja proizvod već godina prisutan na tržištu osiguranja, sasvim je bilo očekivano da se osiguranici koji su godinama uplaćivali premije obrate osiguravačima za isplatu suma osiguranja.¹² Kod većine ugovora o komercijalnim odštetnim osiguranjima da bi osiguranik ostvario pravo na sumu osiguranja potrebno je da nastupi fizička šteta na imovini osiguranika usled polisom predviđene osigurane opasnosti. Iz tog razloga se u vezi sa osiguranjem

⁷ T. Cunwen, G. Yuting, "Overseas Business Interruption Insurance System and Its Enlightenment", *Insurance Research*, Nr. 4/2008.

⁸ Ugovaranje pokrića za slučaj prekida rada nije neuobičajeno u okviru brojnih komercijalnih ugovora o odštetnim osiguranjima, a može se i samostalno ugovoriti.

⁹ Ove vrste osiguranja, uglavnom, postoje u svim zemljama Evrope. Vid.: A. Le Marquer, "Covid-19 Business Interruption Update: Further Details of FCA Test Case", *Fenchurch Law*, 2020, tekst dostupan na <https://www.fenchurchlaw.co.uk/covid-19-business-interruption-update-further-details-of-fca-test-case/>, 25. 1. 2021.

¹⁰ H. Afarian *et al.*, "Couverture d'assurance potentielle pour les pertes causées par la COVID-19", 2020, tekst dostupan na <https://www.mccarthy.ca/fr/references/articles/couverture-d-assurance-potentielle-pour-les-pertes-causees-par-la-covid-19>, 24. 11. 2020.

¹¹ O izazovima prilikom obračunavanja relevantne štete, vid.: S. Vincent, "Covid-19 claims notifications raising for non-damage BI extensions", 2020, tekst dostupan na: <https://insuranceday.maritimeintelligence.informa.com/ID1130615/Covid19-claims-notifications-rising-for-nondamage-BI-extensions>, 24. 11. 2020.

¹² Pravilnost uočena u vezi sa kupovinom ovih osiguranja jeste da se na ovaj način uglavnom osiguravaju velika privredna društva, a manja privredna društva to čine u manjoj meri. S. Barlyn, "U.S. Insurers Want Taxpayers to Back Pandemic Coverage for Businesses", *Claims Journal*, tekst dostupan na: <https://www.claimsjournal.com/news/national/2020/04/29/296790.htm>, 24. 1. 2021.

od prekida rada usled posledica pandemije u teoriji i nauci pokrenulo pitanje da li „zagađenje“ imovine bakterijom ili virusom može da se shvati kao fizička šteta na imovini. Glavnu prepreku za ovo poimanje fizičke štete predstavlja činjenica da zaraženost virusom ne dovodi ni do kakve promene na imovini niti se zahtevaju kakve fizičke popravke da bi se uspostavilo ranije stanje, kako je to uobičajeno. Takođe, bilo bi potrebno dokazati aktuelnu zagađenost imovine.¹³ Dakle, ostalo je sporno da li se pokrće po osnovu ugovora o ovom osiguranju može aktivirati i „nefizičkom“ štetom prouzrokovanom virusom kovid 19.¹⁴ Osim toga, mnoge polise sadrže brojne osnove isključenja obaveze osiguravača, koje se primenjuju i na „zagađenje“ virusima, a koje su uvedene početkom 21. veka usled epidemija SARS-a.¹⁵ To potvrđuju i brojna osiguranja koja zaključuju organizatori sportskih takmičenja za slučaj njihovog otkazivanja usled izuzetno visokih troškova.¹⁶ Iako je često reč o *all risk* polisama, nije neuobičajeno da osnov isključenja obaveze osiguravača bude pojava zaraznih bolesti, koje izazivaju ili su sposobne da izazovu fizičke tegobe.¹⁷

Prvobitne reakcije osiguravača u Velikoj Britaniji, Nemačkoj i Francuskoj su bile da osiguranici po osnovu ugovora o osiguranju prekida rada nemaju nikakva prava po osnovu ovih ugovora u slučajevima kada su svoja pokrća hteli da aktiviraju usled pandemije.¹⁸ Udruženje britanskih osiguravača je u svom saopštenju navelo da će mali procenat privrednih društava imati pravo na svotu osiguranja po osnovu osiguranja od prekida poslovanja, jer se većina osiguranika nije odlučila za opciju postojanja pokrća u slučaju prestanka rada usled zarazne bolesti.¹⁹ Sličnog stava je bilo i francusko udruženje.²⁰ Nemačko udruženje osiguravača (GDV) zauzelo je stav da osiguranje od

¹³ S. O'Malley, "Commercial Property Insurance Coverage and Coronavirus", Zelle LLP 2020, tekst dostupan na: https://www.zelle.com/Commercial_Property_Insurance_Coverage_and_Coronavirus, 18. 01. 2021.

¹⁴ C. Miller, R. Caplan, A. Selfridge, "Insurance for COVID-19 Losses: Could there be coverage hidden in your insurance policy?", tekst dostupan na: <https://www.procopio.com/articles/view/insurance-covid-19-coverage>, 24. 11. 2020.

¹⁵ Tako, primera radi, standardna polisa koju u SAD izdaje ISO (Insurance Services Office) predviđa da osiguravač nije u obavezi da naknadi „štetu ili gubitak koji je prouzrokovan virusom, bakterijom ili drugim mikroorganizmima, koji uzrokuju ili mogu da uzrokuju opasnost po fizičko zdravlje, bolest ili oboljenje“, koja je uvedena 2006. godine u epidemije virusa SARS.

¹⁶ Samo otkazivanje Olimpijade u Tokiju 2020. godine, prema procenama finansijskog analitičara prema OECD-u, ima za posledicu troškove u iznosu od 7 do 8 milijardi dolara, koji su osigurani, a od čega je polovina pokrivena i reosiguranjem. OECD, *Initial Assessment of Insurance Coverage and Gaps for Tackling COVID-19 Impacts*, 2020, 6. Takođe, L. Spoerry, "Swiss Re says cancelled Olympics would cost it \$250 m", tekst dostupan na: [https://insuranceday.maritimeintelligence.informa.com/ID1130616/Swiss-Re-says-cancelled-Olympics-would-cost-it-\\$250m](https://insuranceday.maritimeintelligence.informa.com/ID1130616/Swiss-Re-says-cancelled-Olympics-would-cost-it-$250m), 24. 11. 2020.

¹⁷ Takva je, primera radi, polisa osiguranja koju izdaje u SAD Kancelarija za poslove osiguranja (Insurance Service Office). Ovo isključenje je uvedeno nakon pojave virusa SARS 3 2006. godine. OECD, *Initial Assessment of Insurance Coverage and Gaps for Tackling COVID-19 Impacts*, 2020, 3, tekst dostupan na <https://www.oecd.org/finance/Initial-assessment-of-insurance-coverage-and-gaps-for-tackling-COVID-19-impacts.pdf>. Takođe, M. Goldstein Kokalas, "New Jersey Legislature Considers Bill Requiring Insurers to Pay for Coronavirus-Related Business Interruption Losses Regardless of Policy Terms", *The Insurance and Reinsurance Report*, tekst dostupan na: <https://insurerereport.com/general/new-jersey-legislature-considers-bill-requiring-insurers-to-pay-for-coronavirus-related-business-interruption-losses-regardless-of-policy-terms/>, 22. 1. 2021.

¹⁸ Slične reakcije su uočene i kod osiguravača u SAD. Vid.: S. Oehninger, D. Hentschel, "Will European Insurers' Positive Response to COVID-19 Claims Influence US Insurers?" *Hunton Insurance Recovery Blog*, tekst dostupan na: <https://www.huntoninsurancerecoveryblog.com/2020/07/articles/business-interruption/will-european-insurers-positive-response-to-covid-19-claims-influence-us-insurers/>, 25. 1. 2020.

¹⁹ ABI, *Statement on Business Insurance and Coronavirus*, 17/3/2020, tekst dostupan na <https://www.abi.org.uk/news/news-articles/2020/03/statement-on-business-insurance-and-coronavirus/>, 24. 11. 2020.

²⁰ "European Insurers' Coronavirus BI Claims Likely to Be Limited: Moody's", *ABI, Insurance Journal*, 2020, tekst dostupan na: <https://www.insurancejournal.com/news/international/2020/03/20/561842.htm>, 24. 11. 2020.

prekida poslovanja pruža pokriće samo ako je šteta nastala usled krađe, požara, prirodnih nepogoda, kao što je oluja, pri čemu je veoma mali broj privrednih društava uopšte odlučio da plaća premije za osiguranja od prekida poslovanja koja pružaju širi obim zaštite. Uporedno istraživanje, takođe, pokazuje da su osiguravači u Švajcarskoj, Kini i Italiji već redom odbijali zahteve za isplatu sume osiguranja po osnovu ugovora od prekida poslovanja usled zatvaranja prouzrokovanog pandemijom.²¹

Ipak, navedena saopštenja nisu obeshrabrila osiguranike širom sveta da pokrenu sudske postupke kako bi ostvarili svoja prava po osnovu ugovora o prekidu rada do kog je došlo usled pandemije. Zanimljivo je da su upravo u Velikoj Britaniji, Nemačkoj i Francuskoj donete prve presude na evropskom kontinentu, koje su otvorile perspektivu za uvažavanje argumenata osiguranika da imaju pravo na naknadu iz ugovora o osiguranju.

3. SUDSKE PRESUDE

S obzirom na to da uglavnom nigde ne postoji zakonska regulativa po ovom pitanju, u rukama je sudova da odluče o budućoj finansijskoj sudbini osiguravajućih društava i privrednih društava. I na evropskom i severnoameričkom kontinentu su pokrenuti sudski postupci na inicijativu osiguranika kako bi ostvarili pravo na naknadu štete od osiguravača po osnovu ugovora o osiguranju od prekida rada. U velikom broju slučajeva izvor spora su predstavljala polisama osiguranja predviđena brojna isključenja obaveze osiguravača, potom pitanje da li mora postojati zvanična naredba vlasti o prekidu rada usled pojave zaraznih bolesti ili je dovoljna samo preporuka vlasti da se sa radom prekine, da li se korona može smatrati zaraznom bolešću iako nije izričito predviđena zakonom kao takva, kao i da li je asimptomatski pacijent dovoljan pokazatelj da se bolest zaista pojavila u okviru osigurane imovine.²² Kod svih presuda, iako neke još nisu pravosnažne, uočava se tendencija suda da usvoji zahteve tužilaca, pozivajući se na stanovište da se ugovori o osiguranju imaju šire tumačiti, u kontekstu celokupne situacije.

3.1. Odluka nemačkog suda

U Nemačkoj je vlasnik hotela tokom korone samoinicijativno zatvorio hotel, bez ikakve zvanične odluke Vlade. Pritom je ovaj vlasnik bio osiguranik po osnovu ugovora o osiguranju od prekida rada, čija polisa je obuhvatala i slučaj kada nadležne vlasti zatvore osigurano poslovanje usled ustanovljenih bolesti i patogena, koji su navedeni

²¹ L. Scism, „U. S. Business Gear Up for Legal Disputes with Insurers over Coronavirus Claims“, *The Wall Street Journal*, tekst dostupan na <https://www.wsj.com/articles/u-s-businesses-gear-up-for-legal-disputes-with-insurers-over-coronavirus-claims-11583465668>, 24. 11. 2020. Takođe, M. Dörig, A. Bösch, „Are the effects of the COVID-19 pandemic insured? Ombudsman commissions legal expert's opinion“, tekst dostupan na: <https://www.internationallawoffice.com/Newsletters/Insurance/Switzerland/Badertscher-Attorneys-at-Law/Are-the-effects-of-the-COVID-19-pandemic-insured-Ombudsman-commissions-legal-experts-opinion>, 18. 1. 2021.

²² N. Maxwell, P. Hans, „COVID-19 and Business Interruption: Some Losses Are Covered and Here's Why“, *Risk and Insurance*, tekst dostupan na: <https://riskandinsurance.com/covid-19-and-business-interruption-some-losses-are-covered-and-heres-why/>, 10. 1. 2021.

u paragrafima 6 i 7 Zakona o zaštiti od zaraze.²³ Opcija da hotel i daje radi za njega je bila potpuno ekonomski neisplativa usled zabrane putovanja i iz tog razloga se odlučio na ovakav korak i pre nego što je stigla zvanična naredba.

U svojoj odluci od 29. aprila 2020. godine, regionalni sud u Manhajmu je u slučaju br. 11 O 66/20 odlučio da bi šteta proistekla iz prekida poslovanja za koje se vlasnik hotela sam odlučio mogla da bude naknađena na osnovu ugovora o osiguranju prekida rada. Iako je sud ustanovio da je u datom trenutku nesumnjivo i dalje bilo moguće izvršiti rezervisanje soba u hotelu, stao je na stanovište da su konkretne okolnosti slučaja bile takve da su one značile *de facto* prekid poslovanja i zatvaranje hotela.²⁴ Dakle, iako nije bilo nikakve zvanične naredbe da se hoteli zatvore, sve ostale odluke koje su donosile vlasti u cilju sprečavanja naglog širenja virusa imale su efekte *de facto* zatvaranja i prekida poslovanja, između ostalog, i za ovaj hotel. Zato se polisa u ovom slučaju mora tumačiti tako da su indirektni efekti zvaničnih odluka na poslovanje privrednih subjekata, takođe, pokriveni. Naime, sva opšta pravila izdata u okviru borbe protiv virusa, koja su, između ostalog, obuhvatala i zabranu noćenja u hotelima u turističke svrhe, potom i prestanak poslovnih putovanja usled rada od kuće, otkazivanja sajмова i svih većih događaja, vodila su prekidu rada i bez zvanične naredbe i bez poštovanja kakve posebne administrativne forme. Dalje, sud je ovu situaciju uporedio sa situacijom kada bi hotel morao da se zatvori zbog dezinfekcije ili kako bi se suzbila zaraza u samom hotelu.

Pored problema zbog nepostojanja zvanične naredbe od strane vlasti, kako je to predviđala polisa osiguranja, javio se i problem neregulisanja pitanja posledica kovida 19 Zakonom o zaštiti od zaraze.²⁵ Međutim, Savezno ministarstvo zdravlja je *ad hoc* delovalo i proširilo obim primene ovog zakona i na patogene iz propisa o prijavi virusa korona od 30. januara 2020. godine. Stoga je zamislivo da do zatvaranja dođe i usled pojave virusa korona, a na osnovu Zakona o zaštiti od zaraze. Iako su se mogle čuti kritike na način ovakvog delovanja Ministarstva, ne treba ispuštati iz vida da je već ustanovljena lista zaraznih bolesti iz navedenog Zakona ranije sastavljena i njena izvorna verzija se prenosi u polise osiguranja već duži period, a da se pritom ne uzimaju u obzir sva naknada proširenja novim vidovima zaraze.

Ipak, na samom kraju treba reći da sud nije prihvatio zahtev osiguranika, ali iz isključivo procesnih razloga jer je tužilac tražio da mu osiguravač izvrši prevremenu isplatu obračunate štete, za šta u konkretnom slučaju nisu bili ispunjeni uslovi.²⁶ Time se ne umanjuje značaj ove presude, čiji se donosilac odlučio za šire tumačenje polise i ugovora o osiguranju.

3.2. Odluka francuskog suda

Slično kao i u slučaju pred nemačkim sudom, i pred francuskim sudijom se našao zahtev vlasnika restorana, koji je tokom dva meseca pandemije zatvorio svoj restoran i

²³ Gesetz zur Verhütung und Bekämpfung von Infektionskrankheiten beim Menschen – Infektionsschutzgesetz, BGBl. I S. 1045.

²⁴ LG Mannheim, 29.04.2020- 11 O 66/20.

²⁵ §§ 6 - 7 Infektionsschutzgesetz.

²⁶ Druge odluke nemačkih sudova koje nisu prihvatile zahteve osiguranika su sledeće: LG Essen, 16.06.2020 - 18 O 150/20; OLG Hamm, 15.07.2020 - 20 W 21/20; LG Bochum, 15.07.2020 - 4 O 215/20.

koji je na proleće 2020. godine zahtevao od svog osiguravača AXA da mu izvrši isplatu po osnovu ugovora o osiguranju prekida rada.²⁷ Osnovni argument osiguravača je bio da njegova polisa osiguranja ne predviđa kao osigurani rizik prekid rada usled zdravstvene krize. Ipak, pariski sud je u prvom stepenu odlučio u korist osiguranika, uprkos tome što osiguranik nije pretrpeo fizičku štetu tokom navedenog periodu.²⁸ Slično kao i sud u Manhajmu, Privredni sud u Parizu je uzeo u obzir činjenicu da je francuska Vlada u martu 2020. godine izdala brojne uredbe koje su predviđale drastične mere u cilju sprečavanja daljeg širenja virusa. U skladu s tim, osiguranik je zatvorio svoj restoran i u tužbi se pozivao da polisa predviđa pravo na naknadu štete usled prekida rada, do kog je došlo na osnovu odluke koju je donela policija ili zdravstvene službe. Svakako da je osiguravač tvrdio da navedena Uredba ne predstavlja odluku u polisi u navedenom smislu. Sledeći argument osiguravača je bio da naredba Vlade faktički ne znači nužno prekid rada za osiguranika, jer restoran može raditi i dostavu hrane, čime bi smanjio finansijske gubitke, s jedne strane, i ispoštovao uredbu Vlade, s druge strane.

Osiguravač je odmah po donošenju prvostepene presude najavio da će se žaliti, jer je karakter pandemije takav da se o ovom riziku ne može govoriti kao o osigurljivom, ne samo iz pravničke već i iz medicinske vizure. Prvenstveno, pandemija je takva da njene posledice u potpunosti eliminišu element uzajamnosti, što je osnovna karakteristika zajednice rizika, jer pogađa sve osiguranike. Osim toga, činjenica da je Vlada propisala zabranu rada učinila je da se osiguravač u žalbi zapita gde su tu faktori neizvesnosti i nepredvidljivosti, jer je sve već regulisano i predvidljivo.²⁹

Međutim, sud je u presudi naveo da nema prostora za raspravu da li je rizik pandemije osigurljiv ili ne, jer on to svakako jeste. Uostalom, prema stavu sudije, uloga suda nije da se bavi pitanjem osigurljivosti rizika, već samo tumačenjem ugovora o osiguranju. U tom smislu, sud smatra da se osiguravač u ovom slučaju nije pozvao ni na jednu odredbu koja čini javni poredak u nastojanju da dokaže da je rizik pandemije neosigurljiv. Stoga je osiguravač morao eksplicitno isključiti rizik pandemije, ako nije želeo da pruži pokriće za njega, što u ovom konkretnom predmetu nije bio slučaj.³⁰ Iako je prvobitna odluka osiguravača AXA bila da se žali drugostepenom sudu, ovaj osiguravač je postigao poravnanje sa osiguranikom, priznajući da je tekst polise osiguranja dvosmislen i za osiguranike zbunjujuć.³¹

3.3. Odluka engleskog suda

Pred Visokim sudom Engleske je 15. septembra 2020. godine doneta prvostepena presuda o mogućnosti korišćenja pokrića iz ugovora o osiguranju prekida rada

²⁷ Tribunal de commerce de Paris, 22 mai 2020, n° 2020017022.

²⁸ Prema navodima sa nekih od pravničkih blogova, nakon odluke suda da mu osiguravač AXA isplati 45 hiljada evra, vlasnik restorana Stephane Manigold je dobio pozive od vlasnika restorana iz celog sveta: Engleske, Južne Afrike, Španije, SAD. Tekst dostupan na: <https://www.insurancejournal.com/news/international/2020/05/26/569812.htm>, 11. 2. 2021.

²⁹ Osim toga, ne treba ispustiti iz vida da pred francuskim sudovima nikada nije razmatrano pitanje merljivosti rizika u slučaju pandemije.

³⁰ To je obaveza osiguravača u skladu sa L 112-4, Dernière mise à jour des données de ce code : 29 janvier 2021.

³¹ S. Oehninger, D. Henstchel, "Global Insurer Agrees to Pay COVID-19 Business Interruption Claims", *The National Law Review*, No. 42/2021, tekst dostupan na: <https://www.natlawreview.com/article/global-insurer-agrees-to-pay-covid-19-business-interruption-claims>, 22. 1. 2021.

u korist osiguranika.³² U ime osiguranika je postupak pokrenulo Telo za finansijski nadzor (*Financial Conduct Authority* – u daljem tekstu: FCA),³³ a u skladu sa Šemom za sprovođenje tzv. test slučajeva na finansijskom tržištu (*Financial Market Test Case Scheme*),³⁴ koja treba da omogući olakšavanje spornih pitanja na tržištu. Osam osiguravača je pristalo da bude deo *test-case-a*,³⁵ jer su njihovi osiguranici podigli tužbe protiv njih u vezi sa pokrićem po osnovu ugovora o osiguranju prekida rada.

Viši sud je morao da razmotri 21 različitu vrstu polise kako bi ustanovio da li postoji osnov za obavezu osiguravača. U analizi je uočeno da su uglavnom sve polise kao osigurani rizik predviđale pojavu određenih bolesti (tzv. *disease clauses*) ili postojanje naredbe vlasti kojima se ograničava ili zabranjuje pristup osiguranoj imovini (*prevention of access clauses*). Što se tiče *disease clauses*, da bi po osnovu njih osiguravač bio u obavezi nužno je da se pojavila bolest čije je postojanje utvrđeno u osiguranim prostorijama ili u određenom radijusu.

U vezi sa ovim odredbama polise, javila su se dva sporna pitanja. Prvo pitanje su isticali osiguravači, jer su smatrali da se bolest nije pojavila u prostorijama firme ili negde na predviđenoj udaljenosti od 25 milja od tih prostorija i da polisa ne pokriva posledice globalne pandemije. Međutim, taj argument je odbijen jer je ustanovljena neposredna uzročnost između nastalog gubitka i osigurane opasnosti. Sud se složio sa stavom FCA da je širenje kovida 19 u odnosnoj oblasti bio neodvojivi deo bolesti ili da se radi samo o jednom od mnogobrojnih lokalnih širenja bolesti (čime je faktički pokrivena i celokupna pandemija). Na kraju, ne treba ispustiti iz vida logiku koja stoji iza polisa koje pokrivaju samo „lokalne“ pojave bolesti, kao što je to bio slučaj sa britanskim polisama. Razlog zbog kog polise ne pokrivaju pandemije, već samo manje razmere bolesti na manjoj površini jeste taj što su osiguravajuća društva još početkom 21. veka prepoznala rizik epidemije širih razmera kada je došlo do epidemije virusa SARS, pa su se odlučila da svoje obaveze ograniče.

Drugo sporno pitanje je pitanje tumačenja odredbe polise koja zahteva da se bolest *pojavi*. Naime, sud je razmatrao da li je upotrebljeni glagol dovoljan da pokrije i pojavu asimptomatskih slučajeva obolelih od virusa, odnosno da li je pojava bolesti isto što i manifestacija bolesti (*occurrence* i *manifest*). S obzirom na to da je celokupna situacija bila nešto sasvim novo i za osiguravače i za osiguranike, ali i za sud, sudije su se ipak odlučile za šire tumačenje obaveze osiguravača.

Klauzule o zabrani pristupa (*access restriction clauses*) takođe su pred sud iznele ni manje ni više nego jezičke nedoumice. Razmatralo se da li su naredbe nacionalnih i lokalnih vlasti značile potpunu zabranu korišćenja poslovnog prostorija ili su samo ograničavale pristup njima.³⁶ Osim toga, pitanje koje je, takođe, bilo sporno jeste da

³² Ova presuda je značajna u *common law* sistemu i vrlo verovatno da će oblikovati i buduće odluke sudova u vezi sa ovim ugovorom. Rezultat test slučaja u Velikoj Britaniji može pozitivno uticati na 370 000 osiguranika po osnovu ovog osiguranja u ovoj zemlji. Navedeno prema <https://www.clearlygottlieb.com/news-and-insights/publication-listing/business-interruption-claims-after-the-uks-covid19-test-case-implications-for-policyholders>, 25. 1. 2021.

³³ Reč je o instituciji koja kontroliše finansijsko tržište u Ujedinjenom Kraljevstvu, uključujući i tržište osiguranja.

³⁴ Detaljnije o ovom načinu rešavanja sporova u Ujedinjenom Kraljevstvu vid.: <https://www.judiciary.uk/you-and-the-judiciary/going-to-court/high-court/courts-of-the-chancery-division/financial-list/work/>, 12. 2. 2021.

³⁵ Arch Insurance (UK) Ltd, Argenta Syndicate Management Ltd, Ecclesiastical Insurance Office Plc, MS Amlin Underwriting Ltd, Hiscox Insurance Company Ltd, QBE UK Ltd, Royal & Sun Alliance Insurance Plc, and Zurich Insurance Plc.

³⁶ Ovu klauzulu su sadržale polise sledećih osiguravača: Arch, Ecclesiastical, Hiscox, MS Amlin, RSA i Zurich.

li je Vlada samo savetovala prekid poslovanja ili je uspostavila ograničenja koja su faktički onemogućila dalje poslovanje. Razmatrajući formulacije iz ovih polisa, Sud se pozvao na ranije utvrđene razlike između sprečavanja i ometanja poslovanja.³⁷ Ova dva pojma se razlikuju po tome što ometanje poslovanja znači da i dalje postoji mogućnost da se posao odvija, iako uz određene poteškoće, dok kod sprečavanja to nije moguće. Iako je FCA insistirao da bi primena ovih kriterijuma na ove slučajeve bila isuviše stroga, sud nije uzeo u obzir tu argumentaciju. Ono što je pak Viši sud prihvatio jeste argument osiguravača *Archa* da ograničavanje pristupa već postoji ako mere ili ograničenja Vlade imaju efekat zatvaranja biznisa. To znači da su ograničen pristup imali pabovi koji su zatvoreni u skladu sa naredbom Vlade krajem marta, iako je posle nastala mogućnost opcije „za poneti“.³⁸ Posebna pravila pak važe za ugostitelje koji su već imali opciju dostave hrane kao redovni deo ponude.

4. REAKCIJE OSIGURAVAČA NAKON SUDSKIH ODLUKA

Iako se na osnovu prethodnog odeljka stiče utisak da osiguravači ne žele da izađu u susret zahtevima osiguranika, to nije u potpunosti slučaj. Ipak, prvobitne reakcije osiguravača su bile da osiguranici nemaju osnova za ostvarivanje prava na pokriće po osnovu ugovora o osiguranju prekida rada.³⁹ Međutim, osiguravači su u različitim evropskim zemljama postepeno popuštali, menjali pravac reakcija na zahteve osiguranika i sve više nastojali da izađu u susret zahtevima svojih klijenata. Najjednostavnije rečeno, postajali su svesni da ipak postoje određeni elementi njihove obaveze prema osiguranicima. Tome su zasigurno doprinele i navedene presude, koje su poslale poruku javnosti i nacionalnim vladama u pogledu odnosa osiguravača prema osiguranicima u toku pandemije. Pojedini italijanski osiguravači su svojim osiguranicima dozvolili da besplatno prošire svoje pokriće, što je važilo i za one osiguranike koji su imali zaključene ugovore o osiguranju protiv prekida poslovanja.⁴⁰ Radi se o privremenim proširenjima obaveze osiguravača, pa čak i u onim slučajevima kada je dolazilo do potpunog zatvaranja poslovanja usled zvaničnih naredbi vlasti donetih u okviru preventivnih mera u borbi protiv pandemije.⁴¹ Grčki osiguravači su odlučili da osiguranicima naknade gubitak profita koji je nastao kao posledica prekida poslovanja usled

³⁷ *Ltd v CS Wilson & Co Ltd* [1917] AC 495 at 518.

³⁸ Isto važi i za pozorišta, iako su naknadno počela da strimuju svoje predstave preko interneta.

³⁹ Britansko udruženje osiguravača je izdalo saopštenje da većina osiguranika po osnovu ugovora o osiguranju od prekida poslovanja neće imati pravo na isplatu sume osiguranja i da, zapravo, samo manji broj velikih privrednih društava ima polise koje uključuju i pokriće za slučaj prekida poslovanja usled pojave zaraze. Takođe, francusko Udruženje osiguravača je istaklo da gotovo sve polise ovog osiguranja obuhvataju isključenje u slučaju epidemije. Nemačko udruženje osiguravača je zauzelo stav da osiguranje od prekida poslovanja u suštini pokriva štetu nastalu usled požara, krađa ili prirodnih nepogoda, kao što je oluja, i da je veoma mali broj nemačkih privrednih društava nabavio polise koje imaju širi obim pokrića i zaštite usled zaraznih bolesti. Vid. detaljnije: “European Insurers’ Coronavirus BI Claims Likely to Be Limited: Moody’s, ABI”, *Insurance Journal*, 2020, tekst dostupan na: <https://www.insurancejournal.com/news/international/2020/03/20/561842.htm>, 19. 1. 2021.

⁴⁰ <https://www.engage.hoganlovells.com/knowledgeservices/insights/italian-first-measures-in-favor-of-insurance-market-operators-against-covid-19-emergency>, 25. 1. 2021.

⁴¹ Navedena mera je u skladu sa zvaničnim stavom Evropskog nadzornog tela za osiguranje i strukovno penzijsko osiguranje (EIOPA). Osnovna preporuka evropskim osiguravačima je da nastoje da nastave sa poslovanjem. Iz tog razloga se EIOPA obratila i nacionalnim evropskim nadzornim telima sa preporukom da budu fleksibilniji prilikom kontrole izveštaja poslovanja osiguravača.

toga što je osiguranik morao da otkáže rezervacije ili nije mogao da ih primi zbog pojave infekcija u prostorijama, pojave organizama koji mogu da doprinesu nastanku zaraze u prostorijama hotela, otkrića zarazne bolesti u radijusu od 10 km od prostorija hotela.⁴²

U Francuskoj je Vlada ohrabрила osiguravajuća društva da doprinesu u slučajevima gubitaka nastalih usled prekida poslovanja prouzrokovanih kovidom 19. *Fédération française de l'assurance* je najavilo da će osiguravajuća društva donirati 200 miliona evra u solidarni fond koji je osnovala Vlada Francuske za ovu svrhu.⁴³ Takođe, švajcarski osiguravač *Helvetica Insurance*, sa većinom svojih osiguranika iz oblasti ugostiteljstva je postigao sporazum o isplati određenih iznosa po osnovu polisa osiguranja o prekidu rada. Reč je o osiguranicima iz Švajcarske, Austrije i Nemačke.⁴⁴ U Nemačkoj je, takođe, Vlada postigla sporazum sa grupom osiguravača da će Vlada platiti 70% troškova nastalih usled prekida poslovanja u ugostiteljstvu, a osiguravači će platiti polovinu onih gubitaka koje Vlada neće podneti.⁴⁵

5. ZAKLJUČAK

Činjenica da u određenim evropskim zemljama, kao što su Holandija i Belgija, još uvek nije došlo do pokretanja sporova, ne znači da do njih neće doći.⁴⁶ Osim toga, ovo nije ni prva ni poslednja pojava zarazne bolesti, tako da će se uskoro nužno preduzeti određeni koraci kako bi se izašlo u susret zahtevima i osiguranika i osiguravača po osnovu ugovora o ovom vidu osiguranja. U suprotnom, vrlo lako se može desiti da bilo osiguravačima, bilo privrednim društvima kao osiguranicima sleduje opasnost od bankrotstva, zavisno od toga ko će biti pobednik u ovom odmeravanju snaga.

Izmena postojećih rešenja predstavljaće obavezu i zakonodavaca i nacionalnih vlada i osiguravača, koji će više nego sigurno morati da odreaguju na brojne praznine koje postoje u vezi sa ovim osiguranjem i njegovim pokrićem u slučaju prekida poslovanja usled pandemije kovida 19. Na severnoameričkom kontinentu su već podneti

⁴² Ovo su samo neke od situacija u kojima se dozvoljava pokriće po osnovu osiguranja od prekida rada, a da nije nastupila materijalna šteta. Reč je o tzv. *NDBI extensions (non-damage business interruption insurance)*, koje se izdaje samo u posebnim granama privrede, kao što su hotelijerstvo, distribucija hrane, uključujući i restorane, medijske kompanije, škole i bolnice. Neophodan uslov nastanka obaveze osiguravača je da se prijavi nastanak zaraze nadležnim vlastima, što se lako da ispuniti s obzirom na to da se svi slučajevi zaraze koronom moraju prijaviti nacionalnoj javnoj zdravstvenoj organizaciji. Ono što svakako predstavlja problem jeste dokazivanje uzročne veze između otkazivanja i obustavljanja posla i onih događaja koji mogu biti uzrokovani kovidom 19, što sve na kraju vodi gubitku profita. Takođe, izazov može biti i dokazivanje tačne lokacije manifestacije kovida 19 u smislu da li se nalazila u radijusu od 10 kilometara od prostorija. Naravno kada se prostorije hotela nalaze u velikim gradovima, bilo bi nerazumno odbiti pravo na isplatu sume osiguranja ako do otkazivanja rezervacije dođe usled pojave virusa u istom gradu, što osiguranik i uspe da dokaže, ali ne uspe da dokaže da su se javile u radijusu od 10 km od prostorija hotela.

⁴³ "French Insurers to Contribute \$216M to Coronavirus Solidarity Fund for Businesses", *Insurance Journal*, 2020, tekst dostupan na: <https://www.insurancejournal.com/news/international/2020/03/23/562020.htm>, 18. 1. 2021.

⁴⁴ "Will European Insurers' Positive Response to COVID-19 Claims Influence US Insurers?", *The National Law Review*, No. 43/2021, tekst dostupan na: <https://www.natlawreview.com/article/will-european-insurers-positive-response-to-covid-19-claims-influence-us-insurers>, 18. 1. 2021.

⁴⁵ *Ibid.*

⁴⁶ Osnovni razlog zašto u ovim zemljama nije došlo do sporova leži u činjenici da polise osiguranja od prekida rada njihovih osiguravača ne predviđaju da uslov obaveze osiguravača može biti i naredba vlasti da dođe do prekida poslovanja.

zahtevi za izmenu propisa u oblasti prava osiguranja kako bi se povećao stepen zaštite osiguranika po osnovu ugovora o osiguranja prekida rada, što bi se moglo desiti i u Evropi.⁴⁷ Trebalo bi da nacionalne vlade, iz svoje perspektive, razmišljaju u pravcu javno-privatnih partnerstava kako bi se obezbedila osigurljivost rizika vezanih za pandemiju.⁴⁸

Veliki deo tereta će svakako biti na osiguravačima, jer predstavljene presude jasno ukazuju da je do sporova i došlo jer osiguravači nisu precizno definisali svoje polise osiguranja. Primeri iz nemačke, francuske i engleske sudske prakse svedoče o tome da je često samo jedna upotrebljena reč odlučivala o sudbini spora. Iako je u većini slučajeva reč samo o prvostepenim presudama, koje će više instance možda izmeniti i odbiti zahteve osiguranika, ne može se zanemariti njihov značaj za isticanje i poštovanje načela zaštite prava potrošača i načela dobre volje. Ova načela su bila ugrožena isuviše široko postavljenim ograničenjima obaveze osiguravača, što su sudovi nadomestili širim tumačenjem navedenih odredaba, što je bilo moguće zbog njihove dvosmislenosti i nepreciznosti.

Osim toga, osiguravači će vrlo verovatno morati da reorganizuju svoje poslovanje, a za to se mogu poslužiti već postojećim međunarodnim iskustvima sa uspostavljanjem šema reosiguranja i uspostavljanjem pulova za druge katastrofalne rizike. Time će u budućnosti bar delimično rešiti problem osigurljivosti ovog rizika.⁴⁹

Ipak, osiguranici ne mogu očekivati da će sve izazove u vezi sa njihovim pravima po osnovu ugovora o osiguranju prekida rada rešiti osiguravači, nacionalne vlade i zakonodavci. Njihov deo „tereta“ bi trebalo da bude insistiranje na tome da se posrednici dobro upoznaju sa njihovim potrebama za osiguranjem i očekivanjem, a da potom nastoje da ih kao takve pretoče u odredbe ugovora i polise osiguranja, a ne da se jedino vodi računa o visini premija i osiguranim svotama. Tako, poučeni iskustvom sa osiguranjima od prekida rada tokom pandemije, veća privredna društva u budućnosti mogu insistirati na uključivanju u polise parametričkog pokrića ili takozvanog osiguranja prekida rada bez štete na imovini kao nužnog uslova.

⁴⁷ U državi Njujork Odeljenje za finansijske usluge (Department for Financial Services) je zahtevalo od svih osiguravajućih društava koja nude proizvod osiguranja od prekida poslovanja da svojim osiguranicima pruže jasna objašnjenja o pokriću za slučaj prekida poslovanja usled virusa kovid 19. Potom, u državama Ohajo, Masačusets i Nju Džerzi dat je zakonski predlog, čija je sudbina trenutno neizvesna, da osiguravači koji inače prodaju osiguranje od prekida rada pruže pokriće po osnovu ovog osiguranja i u slučaju da je do prekida rada došlo usled virusa kovid 19. Vid. detaljnije: D. Alberts, K. Baysinger, M. Brown, "Legal Focus: New York insurers told to spell out Covid-19 coverage", 2020, tekst dostupan na: <https://insuranceday.maritimeintelligence.informa.com/ID1130591/Legal-Focus-New-York-insurers-told-to-spell-out-Covid-19-coverage>, 24. 11. 2020. Takođe, "Insurers Reject House Members' Request to Cover Uninsured COVID Business Losses", *Insurance Journal*, 2020, tekst dostupan na: <https://www.insurancejournal.com/news/national/2020/03/20/561810.htm>, 24. 11. 2020.

⁴⁸ OECD, "Initial Assessment of Insurance coverage and gaps for tackling COVID-19 impacts", 2020, 2.

⁴⁹ U ovom trenutku već postoje indicije da američki Kongres radi na programu reosiguranja rizika od pandemije, koji će se baviti pitanjem buduće prodaje ovog osiguranja. D. Crowley, J. Sylvester, L. Veith, "May 18, 2020 COVID-19: Legislation Seeks to Establish a Federal Reinsurance Program to Insure Future Pandemic-Related Business Interruption Losses", *JD Supra*, 2020, tekst dostupan na: <https://www.jdsupra.com/legalnews/covid-19-legislation-seeks-to-establish-86366/>, 12. 2. 2021.

Mirjana Glintić, PhD

Research Fellow at the Institute of Comparative Law

e-mail: *m.glentic@iup.rs*

COVERAGE BASED ON INTERRUPTION AGREEMENT DURING THE COVID-19 PANDEMIC

Summary

Since last year both natural and legal persons have tried to at least partially compensate the economic consequences caused by the introduction of numerous measures in order to prevent the virus by activating their concluded insurance contracts. However, insurers, faced with numerous claims, and often without the support of reinsurers unwilling to reinsure risks during a pandemic, often rejected the claims of their policyholders. The author analyzes the fate of the contract on business interruption insurance in the national courts of Germany, France and United Kingdom. In these cases, the judges had before them numerous arguments of the insurers regarding the exclusion of risk, the absence of material damage as a basic condition for the insurer's obligation. However, the judges, at least in the first instance, in these countries in several cases adopted the claims of the policy holder, which contributed to reaching a settlement between insurers and their policy holders in other cases. As the author established, in most cases, such outcomes occurred due to insufficiently precise provisions of the insurance contracts, which once again confirms how important it is to formulate precisely the rights and obligations of all contracting parties.

Keywords: pandemic, business interruption, material damage, insurance exclusions, government orders.